

當排灣維基走入我們的生活

ka secevung itjen tua paiwan wikipidiya

パイワン語ウィキペディアを私たちの生活に取り入れる

When Paiwan Wikipedia Came Into Our Lives

文・圖 | tjaiwan giling 阮玄 (自由藝術工作者)

首先

介紹我的排灣族名字是tjaiwan giling，tjaiwan是承襲自外公的名字，giling則是我的家屋名。我的部落位於台東迴地區的土坂部落，是家母成長的故鄉，亦是我度過童年的所在，至今我仍難忘此地的溫度與氣味，甚至是偶然將耳朵貼在長輩的背上聽著母語在腦海裡縈繞時，那股對母語深感親密的體驗。

被動學習族語

小學時，我會在週六早晨搭長途車程，從家裡到台北市上族語課，那時只曉得我擁有原民的身分，需要利用假日去學母語。但是在課堂多半只是跟同齡的孩童玩在一起，因為羅馬拼音對於當時的我來說相當困難，所以只能跟著老師覆誦句型，無法完全吸收。爾後進入國高中，對於族語的掌握僅僅是簡單的字彙與基礎對話句型，仍停留在一種被動式的學習。

身為失語的一代

在當時的社會氛圍及教育體制下，大多數的原民家庭也許認為小孩擁有原民身分比起會

2022年2月11日，排灣維基團隊來到屏東三地門鄉地磨兒國小與校長及老師進行交流。

tj taiwan lja giling a ku ngadan, aicu a "tjaiwan" ina pasusu tua ngadan nua ku vuvu a uqaljaj, au "giling" mavan a ngadan nua nia umaq. a ku kina kemasi tjuabar a qinaljan imaza i pasa navalj nua i taitu. a ku sikaqaquunan avan a imaza utauta. a patje tucu, mapaqenetj anan za seljec katua sequ nucu a kadjunangan . ru lemangeda en tua kakaiyan itua u calinga kiliulius, neka nu za u dremaudraw aicu a tja kai, dedet aravac sa malingulingulj.

ika na kisavarung a kitulu tua kakaiyan

mapaqenetj ka temakesikesi aken ta kukuming gaku, nu zemaljung ta sikaunem a qadavan, ljavavaw aken tua basu kimaya ita zikan papamaw a milingan, a vaik mataihuku kitulu tua pinaiwanan. tazua lja kemeljang aken tu kacalisiyan na en, a paqulid uli kicaquwan, a ku salasaladj sedjelja mamamaw a nia cavilj, maciul amen a kivangvang. lja tazua paka pazangal a ken a kitulu tua luma pinying a vecik, avansika amin nakicaciul kata sinsi a kiljivaran tua kai. sa inia nanguaq a ku kinituluan. kau ka ljtialadj anga en ta kucung, kaucung a gaku,

說族語來的更為重要。為此我們便成為真正失語的一代，只能聆聽卻不能完整的回應，尤其我們的vuvu（祖父母輩）也早已習慣用華文和年輕一輩的vuvu（孫子輩）溝通，甚至還因為其發音不標準而被取笑。回想起來非常感慨，許多在部落裡的祖父母無法使用母語和我們傳達心裡的想法與擔憂，更是變得越來越孤寂。

重新拾回母語

去年年初透過家母，使我有機緣認識「排灣維基」草創時期的夥伴，我隨即參與撰寫維基條目。起初我的母語能力仍停留在非常基礎的程度，為此我便決定加入週三晚間由台北市部落大學開設的族語班，那是時隔十五年後，再度走進族語課的課堂裡，在心態上顯然有極大的轉變，多了更多主動學習的渴望。下課後我便開始撰寫維基百科，除了有效的訓練書寫能力，也是與家人互相請益學習的方法。

在當時的社會氛圍及教育體制下，大多數的原民家庭也許認為小孩擁有原民身分比起會說族語來的更為重要。為此我們便成為真正失語的一代，只能聆聽卻不能完整的回應。

aza pakata kakaiyan, a kinacaqu amin za madjuludjulu a kai kata vecik. inia kisumadju a kitulu tua aicu tja kai.

masan tua kinasetepulan nua kai a situacan a titjen

tazua a siakai katua sinupuan nua sicuayan, tja tjuruvu a matjaljaljak palemek tu ljemaui tua aicu a tja "kinacaucuan" ika sinan pazangal a kakedrian tu kitulu tua kakaiyan niamadju. avan nusika djaljaw a maqulip a kakaiyan tucu a djiday, utauta aza tja ramaljemaljung kiselapay a kicaquan ta ciniukukan, sa maqaqivu kata maqacuvucuvung kakedrikedrian, nucauyanga nudami a silukaiyan ta ciniukukan, izuanga sidjelidjeli nua timaimanga. a i yanga tjakudaing. nu tja varungen mapaula, ulja tiamadju ika maqati a kiljivaran tua kakaiyan, sa pakeljang tua vinarungan kata livarekan. saka uta aza tja ramaljemaljung tjaljazua sepepeljan.

mumalj sa cikel a kitulu tua kakaiyan

sicaviljan, nasecevung aken tua ku salasaladj itua tja "paiwan wiki" nua aya, sa kicapilj aken tua sengsengan. ljakua a ku pinaiwanan namakulungan aravac, avan zua patagilj nu sikatjelu a qezemezemetj vaivaik a en mataihuku a kitulu tua pinaiwanan. kimaya izuanga tapuluq sa lima a caviljan inia semamaza a kitulu. sa tucu cemikel a kicaquan, mapavalit a ku vinarungan, tja liaw anga saljinga tu kitulu tua pakata aicu a vecik kata kakudan. nupuamin a kitulu patagilj a en a vecik tua wiki, ulja kicaquan tu kemuda vencik, utauta nu izua ika u kinacaqu kivadavadaq aken tua marka cemekeljan kata tjaikama, tjaikina, a macaquanan tua pinaiwanan a vavurungan.

maciul katua ramaljung, maqacuvung venecik tua wiki

kipaqenetj taicu a djalan sinivecikan itua wiki, tiamen kata u kina a sangasangan a vinecik kemasi "taren guan". qivuqivu aken ta ciniukukan sa kaisiaku, kau u kina a kinemenem tua anemaya tja kakaian, sa u sivecivecik itua wiki. mana a vecik papatjezuan tua tjakinljang. saka liaw atalasi a siaya neka pinaiwanan, avansika pazangal aravac aicu a sengsengan. liaw vecik a ciniukukan kata pinaiwanan macadja a siaya. nucauyanga saliman a kivadaq tua ramaljemaljung i qinaljan nua ku kina, paru ti vuvu dremedreman kati sinsi i buka,

老中青共寫條目

回顧先前寫排灣維基的過程，我與家母從鄉鎮的華文條目開始轉寫。我們坐在住家對面的教會裡嘗試寫第一篇條目「達仁鄉」，我讀著華文的句子並解釋給家母，隨後家母找尋母語的說法，我便一邊拼寫著每個單字。由於認識的單詞有限，且遇到許多專有名稱是母語所沒有的，對我們是相當艱辛且耗時的工程，必須翻找現有的辭典和文獻資料，用母語去解釋華文名詞的涵義，此外華文的寫法和族語表達的邏輯顯然又有很大的差距。家母除了透過電話請教部落的長輩，像是我的外婆阮秀美 dremedreman giling、謝清治 buka lja ladan 老師以及許多還能使用母語的族人，他們皆很樂意、大方的向我們解惑，也很直接的告訴我們有些字確實不存在，像是海產類的動物或外來種植物等。

起初寫一個條目的時間會長達一週，中途要不斷的反覆修改，後來我們陸續寫到台東縣，即華文內容相對龐大的條目。慢慢地整理出固定使用的單詞及句型，我便嘗試自己獨立寫條目，範圍也逐漸擴及到花蓮縣與屏東鄉鎮等地。藉由書寫練習，除了學習也讓我見識到母語的美妙與廣闊，即使是簡單的一個字詞也能延伸到它的根源與歷史脈絡。有時候在書寫上，家母會堅持希望我用在地方言的講法，儘管有些字尚未收入在線上字典裡，也不代表著我就不該去使用。

撰寫條目所遇到的挑戰

而現在要面對的挑戰是關於「借語的保留」與「新創詞的使用」兩者。由於東排灣語同樣受到日本殖民影響，有許多外來字明顯是衍生自日語，即使在其他的方言別裡仍保留原先祖先用的詞彙，但在我們的部落並沒有延續同樣的說法，因此當我在書寫條目時，我認為

namaleva tiamadju a pasemalaw tjanuamen ta kineljangan katua milingan. ljakua nuzuangata ika kineljangan tjenumalj tu nekangata ika maqati a veneca aya, paru makaljavekjavek a dubuc tuki kemasi tjuzuma a sacemel.

katjaisangas paqulid semu liaw a zikang tu venecik itua wiki, kipulaw a mumalj katua kemim taza vecik, saka namapadjuludjulu anga tucu. patagilj a venecik macidilj, avan sika aicu a saliman maqati aken a kemeljang tu aicu a kapaz nua tja kai katua aza cinalivatan nua se paiwan zuku. izuanan maretimalji a sikiljavarana, ljakua neka nu pasa tua ziting. ljakua makaya itjen uta a sivecivecik pitua wiki.

nia sinicevungan a pakata pazangazangal a vavecikan

tucu, izua anan aza tja vecik pinaka“借語”katua“新創詞”，itua ripun a djiday imaza i taiwan, aicu i pasakacedas izua liaw ravac a kinisedjam a vecik namaya tua rinipungan a kai, ljakua izuanga maretimaljimalji a sikiljavarana imaza itua zuma a qinaljan. sa sinan pazangal nu makaya venecik itjen tu penuljat aicu a tja vecik itua wiki, ulja masan nimitja a sauzayan a penuljat, sa paqulid a paljakev.

ulja aicu a paiwan wiki makaya ljemakev tua nimitja a kai katua likisi

kau pakatua vaquan a vecik nua situacan, kemuda a siqivu, kemuda a seljudjen aza kineljangan

受到現代化的發展進程，大量的新興字彙要怎麼書寫，才能遵循原本祖先創字時賦予母語的智慧，又同時能傳遞出更深遠的意涵在其中，是需要經由採集與頻繁交流才能得到共識。

兩種說法都需要記錄下來，即使是外來語，也確實是我們長輩講的話，這都是文化脈絡下產生的珍貴痕跡，且不同的方言差異能帶來更豐富的多元性，值得我們尊重。

透過維基保存母語與歷史

另外，受到現代化的發展進程，大量的新興字彙要怎麼書寫才能遵循原本祖先創字時賦予母語的智慧，又同時能傳遞出更深遠的意涵在其中，是需要經由採集與頻繁交流才能得到共識。因此就目前而言，母語不管在當代甚至是久遠的未來仍舊充滿希望與無限的生命力，即使會說的人快速減少已成事實，但我們能透過現在既有的資源、媒材以不同的形式積極的保存，更因為有這樣的排灣維基平台，母語知識能被數位化、公開的讓世人看見甚至聽見、共同學習與傳承。

去年底排灣維基上線後，我感到相當興奮，也讓我變的更加有力量，因為重拾母語、了解母語、書寫母語是現在我認為非常有意義也值得去做的事情。不僅能夠讓自己更了解自己價值，也因為我們還具備使用母語的能力，而多了更多觀看世界的角度。再來更可貴之處是讓我們能不時回顧曾經留存在部落裡的記憶，如逝去的外公講過的字和上山農事的種種經歷，都逐一的被文字永久典藏著。它終將不再隨著一位位親人的離去而消逝，而是以虛擬的方式持續活躍在雲端裡。◆

2021年12月11日，排灣維基團隊於台北市豐年祭擺攤，為首次的實體交流活動

nua ramaljemaljeng itua vecik, avan nu munday tucu anga. tjara kitjaucikel katua rumaljavar katua tja sikataqaljan, sa maqati a marasudj. aicu a tja kakaiyan nu tja pacunan nu tjavilivililj uli sinan pazangal, ljakua nekanga tjuruva a sikataqaljan maqati a qivu, ljakua izuanan liaw a saliman namaya tua mata tingnaw, parutua venecik itjen itua wiki, maqati a masusu a penuljat. saka tauta sepakeljang, malangda, kituluan, situlu tua maretimalji a kuka.

ka dikilu a mata wanglu a tja paiwan wiki, maleva aken. saka tja pupicul aken a kitulu a venecik tua aicu a sensengan. izua aicu a siayaya nu pazulju a ita kakaian, izua zuma a maca makaya pacun nimitja a kacauan, saka aicu a tja vecik izua ruginemenemen a tja sikataqaljan parutua sicuacuayan a kakudan, izuanan aza kai nasemeljudjen paka tua ku vuvu a uqaljay vaivaikanga. ikana maqulip lja makaya pazuruzurung palalaut pasawanlu.◆

tjaiwan giling

阮玄

排灣族，原鄉為台東縣達仁鄉土坂部落與太麻里鄉金崙村，現居新北市，1994年生。畢業於法國巴黎賈克樂寇戲劇學校（Ecole internationale de theatre Jacques Lecoq）戲劇學校。2020年出版一套排灣族語繪本《dingding蝸牛》、《kavatjes ni vuvu外婆的寶物》，於2021年編列為台東縣土坂vusam文化實驗小學閱讀週故事教材以及台東縣安朔國小族語課程教材。